

sæpe aquas, sæpe aërem flammæ invadunt, & oppugnantur vicissim, tantaque certaminis vis & impetus est, ut haut raro mortales exaudiant, tuncque terram moveri dicant, & vero sentiant. Victoria hinc atque inde varia. profligati quandoque ignes per superum orbem visi volitare: alias victores ipsi pepulere loco atque ad nos eiecere hostem violentiæ suæ notas gerentem; afflatus enim incendio aër, ambustæ aquæ sentiebantur, testabanturque, quo ex hoste quibusve ex locis profugissent. bitumen olebant quædam, aliæ nitrum, nonnullæ sulphur, quæ scilicet è sulphurea regione venerant: aliqua ex uliginosis eoque pestilentibus profectæ locis pestem ferebant, contractuque ipso per animantia spargebant: aliæ è mundis ideoque salubribus, mille commoda morborumque remedia suppeditabant. Aërei spiritus pari ratione, quas ignis similisve causæ potentia è subterraneis cavernis extrusit, salutare corporibus sunt, cum puri sulphuris aut bituminis puras venas peragraverint: cum noxias ac venenatas, contaminantur contagione ipsa, trahuntque secum tabem, & corporibus, quæ afflaverint, instillant; utique si nimio æstu frigoreque polleant, tunc enim sapiunt obruuntque vertigine vitales sensus & impeditos tenent, non secus, ac vehementi gelu membra nostra ad motum & operationem inepta redduntur. Ex his opinor constare, quam ob causam Canini antri hiatus noxius sit; namque pestilentes terræ meatus pertransit, & acri admodum æstu fervet, absque fumo ullo, ut sentias quidem spiritum, non videas, quamquam impetuosum. Impetuosum profecto, cum ardentem faciem ad solum applicatam extinguere potis sit; & fervidum non minus, cum ex instanti caute humorem idemtidem exugat juxtaque consumat. hinc guttæ illæ fundo impendentes, quas ab argenteo splendore vulgus hydrargyrum vocat & esse credit: at Pighius aquæ guttas expertus est. Hæc de Canum spelæo fusius, quam postulabat ratio mei instituti.

Inde, legendo oram Agnanæ paludis, cellas aliquot concameratas reperies: ingressus senties graveolentem & calidissimum solo exhalantem vaporem, præsentissimum adversus complures morbos remedium; nam & podagræ & spasmati & ileo medetur, ulcera intestina sanat, corpora noxiis oneribus levat, invalidis robur & vigorem restituit. mirum, hæc vaporem posse. at mirum magis est, eadem vi pollere aquam quamlibet vapore isthoc afflatam & calefactam; pollere autem Ioannes Franciscus Lombardus peritus talium eoque dignus fide testatur. His ergo saluberrimis thermis cum corpus D. Germanus Capuanus Episcopus ex medicorum consilio curaret, Paschasium Diaconum, miræ ceteroqui sanctitatis virum, vidit, obstupuitque (verba sunt Mercurii Italici) cum mul-

Italia.

to antea functus vita fuisset; quid in istis thermis ageret, etiam idem quærere institit. Paschasius divino se iudicio retineri illic respondit, & pœnas luere, quod pertinacius Laurentii partes contra Symmachum Pontificem fovisset, sperare attamen ipso deprecatore breve id sibi supplicium futurum. Episcopus orare Deum veniamque exposcere cœpit; nec deinceps visus Paschasius fuit. Fabulam videor narrare iis, qui hac tempestate, heu nimis multi! animos ad tempus torqueri pernegant. de me quid sentiant, non in magno equidem ponam discrimine: D. Gregorii sanctissimi Pontificis, ex cuius scriptis hanc rem narravi, major fides atque auctoritas est, quam quæ convelli ab ipsis queat. Locum vulgo *Sudatorium S. Germani* appellant, ut historiæ ejus memoria non litterarum modo monumentis, sed etiam nomine ipso conserveatur. Agnanum stagnum, ut dixi, montes circumcingunt: tibi Occidentales scandendi sunt. Mox cava & ab æterno incēdio semper fumantia juga montium adspicies, sub quibus humatos gigantes vorare ac revomere Stygias flammæ Poëtæ finxerunt; & brevi circuitu jam in Puteolorum conspectu pervenies ad fauces; quibus solis in latentem intra illos montes planitiem descendendi potest. Circumcirca rectæ stant rupes, quas, quia tanquam cinerè aspersæ albescent, *Leucogæas* dixerunt: aream ipsam ovatæ figuræ, amplius mille pedes in latitudinem, in longitudinem mille ducentos & quinquaginta patentem veterum quidam Campum Phlegæum, alii Forum Vulcani nominarunt. Ita Strabo, recta, inquit, supra Puteolos situm est Forum Vulcani, campus undique ignitis inclusus superciliis, quæ passim tanquam è caminis incendia magno cum murmure expirant. *Vulgus Solfataram* nominat ab incredibili sulphuris copia quod ex innumeris scrobibus subterraneis ignis vehementia extrudit. Cernere est, ut solum omne sulphurea arena flaveat, ut aurati scrobium margines vivo sulphure rutilent, ut nigro exhalante fumo cœli obducatur. audire est, ut scrobium aliæ velut ingentis crepitu flammæ strepant, aliæ ferveant ebulliente aqua; ut pede pulsata humus reboet. Crederes supra Tartaræ domus tectum te consistere, quo rupto mox infera omnis turba detegenda sit. Scriptores non desunt, qui existiment hoc loco mortuorum mentes, quæ maculis non penitus careant, purgari ac cruciari: sæpe gemitus exauditos fuisse, & ignotas hominum aviumque visas species, Dominica præsertim die, ut Petrus Damianus narrat, frequenter videbantur insidentes rupi cuidam nigræ & horridæ volucres, quæ circa insequentis diei ortum, cum teterrimus quidam crocicans corvus apparuisset, in aquas sese abiciebant, nec tota deinceps hebdomade conspiciebantur. Dominico enim die, quia eo ab inferis revertisset Christus, ferias veluti & à cruciatibus requiem

K k k

fontes

Antri Canini reliqua mira-

Leucogææ colles.

Sulphuraria, quod Forum Vulcani & Campus Phlegæus.

Credimus hic Purgatorii locus.